

Zachycení ekonomických vztahů ČR k zahraničí v národních účtech v letech 1995 až 2006

6. Saldo národních běžných transakcí s nerezidenty v bilanci důchodů a výdajů

Hrubý disponibilní národní důchod patří k významným makroekonomickým důchodovým kategoriím, z něhož jsou odvíjeny další analytické ukazatele národních účtů, z nichž k nejdůležitějším patří hrubé národní úspory a saldo národních běžných transakcí s nerezidenty. Konstrukce hrubého disponibilního národního důchodu vychází z hodnoty HDP, od něhož se odečtou prvotní důchody placené rezidentskými jednotkami nerezidentským jednotkám a k němuž se přičtou prvotní důchody přijaté rezidentskými jednotkami od nerezidentských jednotek (tj. HDP se upraví o čisté prvotní důchody) čímž je získán hrubý národní důchod. Další krok spočívá v tom, že od hrubého národního důchodu se odečtou výdajové běžné transfery placené rezidentskými jednotkami nerezidentským jednotkám a přičtou příjmové běžné transfery přijaté rezidentskými jednotkami od nerezidentských jednotek (tj. hrubý národní důchod se upraví o čisté běžné transfery), čímž je získán hrubý disponibilní národní důchod. Výsledkem odpočtu celkových výdajů na konečnou spotřebu od hrubého disponibilního důchodu jsou hrubé národní úspory, které slouží k financování výdajů na tvorbu hrubého kapitálu. Rozdíl mezi hrubými národními úsporami a výdaji na tvorbu hrubého kapitálu představují saldo národních běžných transakcí s nerezidenty. Z logiky věcí vyplývá, že kladné saldo představuje přebytek a záporné saldo nedostatek zdrojů na financování tvorby hrubého kapitálu. Saldo národních běžných transakcí upravené o kapitálové příjmy a kapitálové výdaje (tj. o čisté kapitálové transakce od nerezidentů + resp. nerezidentům) představuje čistý přírůstek resp. úbytek finančních aktiv (tj. čisté půjčky resp. výpůjčky).

- ***Trvalý růst vnější zadluženosti***

Vývoj důchodů, výdajů a kapitálových transakcí ve sledovaném období vedl v konečné fázi k výrazným meziročním změnám ve vzájemném poměru mezi tvorbou hrubých národních úspor a saldem národních běžných transakcí s nerezidenty s dopadem na růst míry financování výdajů na tvorbu hrubého kapitálu z vnějších zdrojů. Prvotní příčinou nedostatku domácích zdrojů a klesající schopností financovat kapitálové výdaje domácími úsporami je prudké zvyšování čistých prvotních důchodů nerezidentům (především mohutný odliv dividend), v důsledku čehož hrubý disponibilní národní důchod rostl o poznání pomaleji než HDP. Ještě pomaleji rostly posléze hrubé národní úspory v důsledku podstatně většího zvýšení výdajů na konečnou spotřebu než hrubého disponibilního národního důchodu. Konečným důsledkem tohoto vývoje byl růst čistých výpůjček a trvalý dopad na zvýšení vnější zadluženosti ekonomiky ČR.

- ***Menší přírůstek disponibilního důchodu než HDP***

Hodnota hrubého disponibilního národního důchodu 3 017,2 mld. Kč v roce 2006 byla dvojnásobně vyšší než v roce 1995. Uvedená hodnota byla přitom ve srovnání s HDP nižší o 6,3 %, avšak v roce 1995 díky čistým běžným transferům od nerezidentů disponibilní důchod ještě převyšoval HDP o 0,5 %.

Formou čistých prvotních důchodů nerezidentům oteklo za rok 2006 z české ekonomiky 183,4 mld. Kč, což představuje 5,7 % hodnoty HDP. Ve srovnání s rokem 1995 byl tento odliv mnohonásobně větší, což způsobil značný předstih růstu prvotních důchodů splatných do zahraničí před růstem prvotních důchodů ze zahraničí (636,2 % proti 301,4 %). Formou čistých běžných transferů oteklo v roce 2006 z české ekonomiky 19,7 mld. Kč, tj. 0,6 %, což ve srovnání s rokem 1995, kdy došlo k vyššímu přelivu běžných transferů ze zahraničí než jejich odlivu do zahraničí, znamená úbytek 34,9 mld. Kč. Přírůstek hodnot hrubého disponibilního národního důchodu mezi lety 2006 a 1995 byl tak o 12,0 % nižší než přírůstek hodnoty HDP, což se negativně odrazilo ve vývoji hrubých národních úspor. Jejich hodnota 773,6 mld. Kč v roce 2006 byla o 83,2 % větší než v roce 1995, zvýšila se o pětinu méně než hrubý disponibilní národní důchod. Rovněž značný růst výdajů na konečnou spotřebu přispěl k tomu, že z důchodových kategorií bylo zvyšování úspor nejpomalejší. Ve sledovaném období míra spotřeby se zvyšovala a míra úspor snižovala. Míra hrubých národních úspor se vyvíjela dosti nerovnoměrně; byla nejvyšší v druhé polovině devadesátých let (např. 28,6 % v roce 1995) a nejnižší v roce 2003 (pouze 21,9 %). Vytvářené úspory v žádném roce nestačily ke krytí výdajů na tvorbu hrubého kapitálu. Meziroční střídání pohybu salda národních běžných transakcí

Zachycení ekonomických vztahů ČR k zahraničí v národních účtech v letech 1995 až 2006

s nerezidenty a čistých výpůjček bylo značně nepravidelné. Míra financování tvorby hrubého kapitálu se pohybovala v rozpětí od nízkých 7,1 % (rok 1998) po výrazných 22,5 % (rok 2003).

Míra investic každoročně převyšovala míru úspor; nejvíce v roce 1996 (6,8 p.b.) a nejméně v roce 2005 (pouze 1,7 p.b.) Nejvyšší čisté výpůjčky (163,7 mld. Kč v roce 2004) byly způsobeny, kromě vysokého záporného salda běžných transakcí, mimořádně velkými čistými kapitálovými transakcemi nerezidentům (14,2 mld. Kč).

- **Značný odliv
prvotních důchodů
nerezidentům**

V úhrnu za dvanáct let (1995 až 2006) byla hodnota hrubého disponibilního důchodu nižší o 3,1 % než hodnota HDP, což bylo rozhodujícím způsobem ovlivněno odlivem čistých prvotních důchodů 1 006,4 mld. Kč do zahraničí, když prvotní důchody nerezidentům výrazně převýšily prvotní důchody od nerezidentů. Za dvanáctileté období hrubé národní úspory v poměru k hrubému disponibilnímu národnímu důchodu dosáhly 25,0 %. Ve srovnání s touto mírou hrubých úspor byla souhrnná míra investic vyšší o 4,5 p.b. Souhrnné záporné saldo národních běžných transakcí s nerezidenty (1 208,9 mld. Kč) bylo o pětinu vyšší než čisté prvotní důchody nerezidentům, na což měla rozhodující vliv míra konečné spotřeby (75,0 %). Vytvořené hrubé národní úspory (domácí zdroje) stačily z 84,7 % k financování výdajů na tvorbu hrubého kapitálu. Zbývajících 15,3 % bylo potřeba hradit z vnějších zdrojů.

Tab. č. 12 Důchody, výdaje a kapitálová transakce

	1995		2006		Přírůstek		v běžných cenách 2006/1995	
	mld. Kč b.c.	%	mld. Kč b.c.	%	mld. Kč b.c.	%	index v %	vliv v p.b.
HDP	1 466,5	99,5	3 220,3	106,7	1 753,8	113,7	219,6	118,9
Čisté prvotní důchody	- 7,2	- 0,5	- 183,4	- 0,1	- 176,2	- 11,4	x	- 11,9
Hrubý národní důchod	1 459,3	99,0	3 036,9	100,6	1 577,6	102,3	208,1	107,0
Čisté prvotní transfery	15,2	1,0	- 19,7	- 0,6	- 34,9	- 2,3	x	- 2,4
Hrubý disponibilní důchod	1 474,5	100,0	3 017,2	100,0	1 542,7	100,0	204,6	104,6
Konečná spotřeba	1 052,3	71,4	2 243,6	74,4	1 191,3	77,2	213,2	80,8
Hrubé národní úspory	422,2	28,6	773,6	25,6	351,4	22,8	183,2	23,8
Tvorba hrubého kapitálu	477,7	32,4	873,8	29,0	396,1	25,7	182,9	59,3
Saldo národních běžných transakcí s nerezidenty	- 55,5	- 3,8	- 100,2	- 3,3	- 44,7	- 2,9	x	- 3,0
Kapitálové transakce	- 0,4	0,0	8,5	0,3	8,9	0,6	x	0,6
Čisté výpůjčky	- 55,9	- 3,8	- 91,7	3,0	- 35,8	- 2,3	x	- 2,4

- **Přepočet
disponibilního
důchodu implicitním
deflátorem**

Hrubý disponibilní národní důchod nepatří sice do výrobního, nýbrž do důchodového pojetí, avšak jeho naprosto převažující část (výdaje na konečnou spotřebu) je vyjádřena i ve stálých cenách, z čehož vyplývá, že i souhrnné ukazatele důchodů (domácí důchod, národní důchod) lze přepočítat do stálých cen a jejich meziroční změny i celkový vývoj vyjádřit reálně. Existuje několik možností konstruovat souhrnné ukazatele národního důchodu ve stálých cenách. Pro účely této studie nebyly použity postupy doporučující prvotní důchody a jednostranné převody ve vztahu k zahraničí přepočíst do stálých cen implicitním deflátorem hrubých domácích konečných výdajů, nýbrž hodnota hrubého disponibilního národního důchodu byla převedena do stálých cen 2000 implicitním deflátorem HDP, který představuje celistvou míru pohybu úhrnné cenové hladiny.

- **Hrubé národní
úspory reálně rostly za
jedenáct let pouze o
13,5 %**

Po orientačním přepočtu hrubého disponibilního národního důchodu za jednotlivé roky celého období se ukázalo, že poměr mezi růstem výdajů na konečnou spotřebu a hrubých národních úspor vyjádřených reálně se dosti změnil ve srovnání s měřením na základě hodnot (tj. v běžných cenách), což bylo možno

Zachycení ekonomických vztahů ČR k zahraničí v národních účtech v letech 1995 až 2006

očekávat vzhledem k použitým mírám deflace. Do roku 2006 oproti roku 1995 se hrubý disponibilní národní důchod zvýšil reálně o 28,5 %, což při daném zvýšení výdajů na konečnou spotřebu (o 34,8 %) znamená, že hrubé národní úspory vzrostly reálně pouze o 13,5 %. V daleko větší míře než hodnotově (v běžných cenách) nestačily tudíž pokrýt rychleji rostoucí výdaje na tvorbu hrubého kapitálu. Míra hrubých úspor v roce 2006 dosáhla reálně 26,0 % a v průběhu dvanácti let po kolísavých meziročních změnách poklesla o 3,4 p.b.. Naproti tomu míra investic se reálně zvyšovala a v roce 2006 dosáhla 32,8 %.